

Η γλώσσα ML σε βάθος

Joan Miró, *El Carnaval del Arlequín*, 1925

Κωστής Σαγώνας <kostis@cs.ntua.gr>
Νίκος Παπασπύρου <nickie@softlab.ntua.gr>

Τι σημαίνουν οι τύποι συναρτήσεων στην ML

- $f : A \rightarrow B$ σημαίνει:

- Για κάθε $x \in A$,

$$f(x) = \begin{cases} \text{για κάποιο στοιχείο } y = f(x) \in B \\ \text{ατέρμονη εκτέλεση} \\ \text{η εκτέλεση τερματίζει εγείροντας κάποια εξαίρεση} \end{cases}$$

- Με λόγια:

“εάν η αποτίμηση $f(x)$ τερματίσει κανονικά, τότε $f(x) \in B$ ”

- Δηλαδή, η πρόσθεση δε θα εκτελεστεί σε μια έκφραση της μορφής $f(x)+3$ εάν η $f(x)$ εγείρει κάποια εξαίρεση

Επισημειώσεις τύπων (type annotations)

```
- fun prod (a,b) = a*b;  
val prod = fn : int * int -> int
```

- Γιατί `int` και όχι `real`;
- Διότι ο προεπιλεγμένος τύπος (default type) του αριθμητικού τελεστή `*` (όπως και των `+`, `-`) είναι
$$\text{int} * \text{int} \rightarrow \text{int}$$
- Αν θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε τη συνάρτηση με ορίσματα τύπου `real` μπορούμε να βάλουμε μια υποσημείωση τύπου στα συγκεκριμένα ορίσματα

Παράδειγμα επισημειώσεων τύπων στην ML

```
- fun prod (a:real,b:real):real = a*b;  
val prod = fn : real * real -> real
```

- Οι επισημειώσεις τύπων αποτελούνται από μια άνω κάτω τελεία και έναν τύπο και μπορούν να μπουν παντού
- Όλοι τα παρακάτω ορισμοί είναι ισοδύναμοι:

```
fun prod (a,b):real = a * b;  
fun prod (a:real,b) = a * b;  
fun prod (a,b:real) = a * b;  
fun prod (a,b) = (a:real) * b;  
fun prod (a,b) = a * b:real;  
fun prod (a,b) = (a*b):real;  
fun prod ((a,b):real * real) = a*b;
```

Συναρτήσεις μετατροπής τύπων

```
- real 123;  
val it = 123.0 : real  
- floor 3.6;  
val it = 3 : int  
- str #"a";  
val it = "a" : string
```

Ενσωματωμένες συναρτήσεις μετατροπής τύπων:

- **real (int → real),**
- **floor (real → int), ceil (real → int),**
- **round (real → int), trunc (real → int),**
- **ord (char → int),**
- **chr (int → char),**
- **str (char → string)**

Σύνταξη ταιριάσματος

- Ένας **κανόνας** έχει την παρακάτω σύνταξη στην ML:

$$\langle rule \rangle ::= \langle pattern \rangle \Rightarrow \langle expression \rangle$$

- Ένα **ταίριασμα** αποτελείται από έναν ή περισσότερους κανόνες που διαχωρίζονται μεταξύ τους από '|':

$$\langle match \rangle ::= \langle rule \rangle \mid \langle rule \rangle \mid \langle match \rangle$$

- Σε ένα ταίριασμα κάθε κανόνας πρέπει να έχει τον ίδιο τύπο με την έκφραση (*expression*) στο δεξί μέρος του κανόνα
- Ένα ταίριασμα δεν είναι έκφραση από μόνο του, αλλά αποτελεί μέρος διαφόρων εκφράσεων της ML

Εκφράσεις case

```
- case 1+1 of
=   3 => "three" |
=   2 => "two"   |
=   _ => "hmmm...";
val it = "two" : string
```

- Έχουν τη σύνταξη:

```
<case-expr> ::= case <expression> of <match>
```

- Η έκφραση **case** της ML είναι μια πολύ ισχυρή δομή—και αντίθετα με τις περισσότερες άλλες γλώσσες, μπορεί να κάνει περισσότερα από απλή σύγκριση με σταθερές

Παράδειγμα χρήσης case

```
case list of
  _::_::c::_ => c |
  _::b::_   => b |
  a::_     => a |
  nil      => 0
```

- Η τιμή αυτής της έκφρασης είναι:
 - το τρίτο στοιχείο της λίστας **list**, αν η λίστα έχει τουλάχιστον τρία στοιχεία, ή
 - το δεύτερο στοιχείο της λίστας αν η λίστα έχει μόνο δύο στοιχεία
 - το πρώτο στοιχείο της λίστας **list** αν έχει μόνο ένα, ή
 - ο ακέραιος **0** αν η λίστα **list** είναι κενή
- Λόγω του τελευταίου κανόνα, η λίστα πρέπει να είναι μια λίστα ακεραίων

Η έκφραση **case** είναι μια γενίκευση της **if**

```
if  $exp_1$  then  $exp_2$  else  $exp_3$ 
```

```
case  $exp_1$  of  
  true  $\Rightarrow exp_2$  |  
  false  $\Rightarrow exp_3$ 
```

Οι δύο παραπάνω εκφράσεις είναι ισοδύναμες

Με άλλα λόγια, η έκφραση **if-then-else** είναι ειδική περίπτωση μιας έκφρασης **case**

Αποτίμηση “βραχυκύκλωσης” στην ML

```
- true orelse 1 div 0 = 0;  
val it = true : bool
```

- Οι τελεστές **andalso** και **orelse** “βραχυκυκλώνουν” (short-circuit) στην ML:
 - Εάν η έκφραση του πρώτου ορίσματος του **orelse** αποτιμάται ως αληθής (true), η έκφραση του δεύτερου δεν αποτιμάται
 - Παρόμοια, εάν το πρώτο όρισμα του **andalso** είναι ψευδές
- Με βάση το “γράμμα” της θεωρίας, δεν είναι πραγματικοί τελεστές αλλά λέξεις κλειδιά
- Αυτό διότι, σε μια γλώσσα σαν την ML, όλοι οι τελεστές αποτιμούν πλήρως τα ορίσματά τους

Πολυμορφικές συναρτήσεις για λίστες

- Αναδρομική συνάρτηση που υπολογίζει το μήκος μιας λίστας (οποιοδήποτε τύπου)

```
- fun length x =  
=   if null x then 0  
=   else 1 + length (tl x);  
val length = fn : 'a list -> int  
- length [true,false,true];  
val it = 3 : int  
- length [4.0,3.0,2.0,1.0];  
val it = 4 : int
```

Σημείωση: η συνάρτηση **length** είναι μέρος της ML, οπότε ο παραπάνω ορισμός είναι περιττός

Πολυμορφισμός για τύπους ισότητας

```
- fun length_eq x =  
=   if x = [] then 0  
=   else 1 + length_eq (tl x);  
val length_eq = fn : 'a list -> int  
- length_eq [true,false,true];  
val it = 3 : int  
- length_eq [4.0,3.0,2.0,1.0];  
Error: operator and operand don't agree  
[equality type required]
```

- Μεταβλητές τύπων που αρχίζουν με δύο αποστρόφους, όπως ο `' 'a`, περιορίζονται σε τύπους ισότητας
- Η ML συμπεραίνει αυτόν τον περιορισμό διότι συγκρίναμε τη μεταβλητή `x` για ισότητα με την κενή λίστα. Αυτό δε θα συνέβαινε εάν είχαμε χρησιμοποιήσει τη συνθήκη `null x` αντί για την `x=[]`

Αποδοτικές συναρτήσεις για λίστες

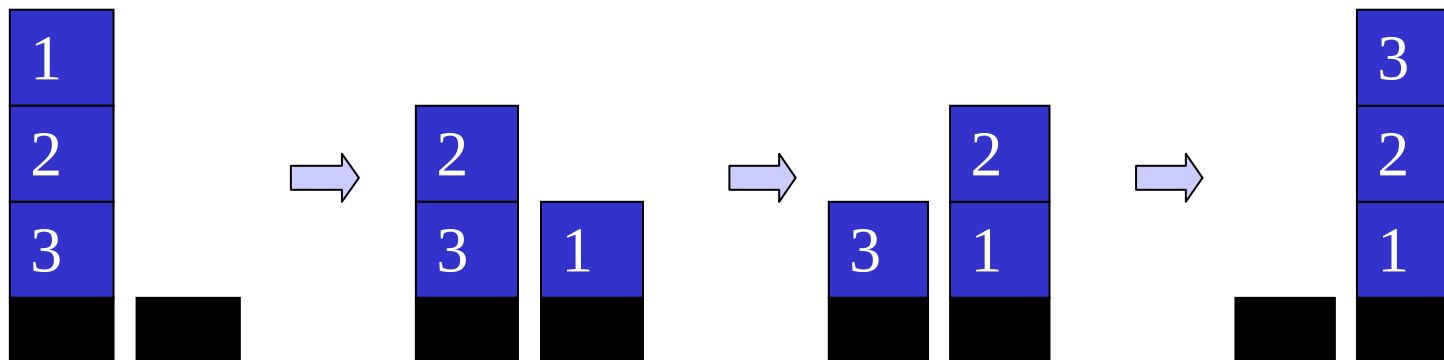
- Αναστροφή μιας λίστας

```
fun reverse nil = nil
  | reverse (x::xs) = (reverse xs) @ [x];
```

- Ερωτήσεις:
 - Πόσο αποδοτική είναι η συνάρτηση **reverse**?
 - Μπορούμε να αναστρέψουμε μια λίστα με ένα μόνο πέρασμα;

Πιο αποδοτική συνάρτηση reverse

```
fun reverse xs =  
  let  
    fun rev (nil, z) = z  
      | rev (y::ys, z) = rev (ys, y::z)  
  in  
    rev (xs, nil)  
  end;
```


Συναρτήσεις Υψηλής Τάξης

Η λέξη κλειδί `op`

```
- op *;  
val it = fn : int * int -> int  
- quicksort ([1,4,3,2,5], op <);  
val it = [1,2,3,4,5] : int list
```

- Οι δυαδικοί τελεστές είναι ειδικές συναρτήσεις
- Όμως μερικές φορές θέλουμε να τις χρησιμοποιήσουμε σαν κοινές συναρτήσεις: για παράδειγμα, να περάσουμε τον τελεστή `<` σαν όρισμα τύπου `int * int -> bool`
- Η λέξη κλειδί `op` πριν από κάποιο τελεστή επιστρέφει τη αντίστοιχη συνάρτηση

Συναρτήσεις υψηλής τάξης

- Κάθε συνάρτηση έχει μία **τάξη** (order):
 - Μια συνάρτηση που δεν παίρνει άλλες συναρτήσεις ως παραμέτρους και δεν επιστρέφει ως αποτέλεσμα μια άλλη συνάρτηση έχει **τάξη 1**
 - Μια συνάρτηση που παίρνει άλλες συναρτήσεις ως παραμέτρους ή επιστρέφει ως αποτέλεσμα μια άλλη συνάρτηση έχει **τάξη $n+1$** , όπου **n** είναι η μέγιστη τάξη των παραμέτρων της και του αποτελέσματός της
- Η συνάρτηση **quicksort** που μόλις είδαμε είναι συνάρτηση δεύτερης τάξης

```
- quicksort;  
val it = fn :  
( 'a list ) * ( 'a * 'a -> bool ) -> 'a list
```

Πρακτική εξάσκηση

- Τι τάξεως είναι οι συναρτήσεις της ML με τους παρακάτω τύπους;

`int * int -> bool`

`int list * (int * int -> bool) -> int list`

`int -> int -> int`

`(int -> int) * (int -> int) -> (int -> int)`

`int -> bool -> real -> string`

- Τι μπορούμε να πούμε για την τάξη της συνάρτησης με τον παρακάτω τύπο;

`('a -> 'b) * ('c -> 'a) -> 'c -> 'b`

Προκαθορισμένες συναρτήσεις υψηλής τάξης

- Τρεις σημαντικές προκαθορισμένες συναρτήσεις υψηλής τάξης:
 1. **map**
 2. **foldr**
 3. **foldl**
- Η **foldr** και η **foldl** είναι παρόμοιες

Η συνάρτηση map

- Εφαρμόζει μια συνάρτηση σε κάθε στοιχείο μιας λίστας και επιστρέφει τα αποτελέσματα της εφαρμογής σε μια νέα λίστα

```
- map ~ [1, 2, 3, 4];  
val it = [~1, ~2, ~3, ~4] : int list  
- map (fn x => x+1) [1, 2, 3, 4];  
val it = [2, 3, 4, 5] : int list  
- map (fn x => x mod 2 = 0) [1, 2, 3, 4];  
val it = [false, true, false, true] : bool list  
- map (op +) [(1, 2), (3, 4), (5, 6)];  
val it = [3, 7, 11] : int list  
- val f = map (op +);  
val f = fn : (int * int) list -> int list  
- f [(1, 2), (3, 4)];  
val it = [3, 7] : int list
```

Η συνάρτηση `foldr`

- Συνδυάζει, μέσω μιας συνάρτησης, όλα τα στοιχεία μιας λίστας
- Παίρνει ως ορίσματα μια συνάρτηση f , μια αρχική τιμή c , και μια λίστα $x = [x_1, \dots, x_n]$ και υπολογίζει την τιμή:

$$f(x_1, f(x_2, \dots f(x_{n-1}, f(x_n, c)) \dots))$$

- Για παράδειγμα η κλήση:

`foldr (op +) 0 [1, 2, 3, 4]`

αποτιμάται σε **`1+(2+(3+(4+0)))=10`**

Παραδείγματα χρήσης foldr

```
- foldr (op +) 0 [1,2,3,4];  
val it = 10 : int  
- foldr (op * ) 1 [1,2,3,4];  
val it = 24 : int  
- foldr (op ^) "" ["abc", "def", "ghi"];  
val it = "abcdefghi" : string  
- foldr (op ::) [5] [1,2,3,4];  
val it = [1,2,3,4,5] : int list  
- foldr;  
val it = fn : ('a * 'b -> 'b) -> 'b -> 'a list -> 'b  
- foldr (op +);  
val it = fn : int -> int list -> int  
- foldr (op +) 0;  
val it = fn : int list -> int  
- val addup = foldr (op +) 0;  
val addup = fn : int list -> int  
- addup [1,2,3,4,5];  
val it = 15 : int
```

Η συνάρτηση **foldl**

- Συνδυάζει, μέσω μιας συνάρτησης, όλα τα στοιχεία μιας λίστας (όπως η **foldr**)
- Παίρνει ως ορίσματα μια συνάρτηση f , μια αρχική τιμή c , και μια λίστα $x = [x_1, \dots, x_n]$ και υπολογίζει την τιμή:

$$f(x_n, f(x_{n-1}, \dots f(x_2, f(x_1, c)) \dots))$$

- Για παράδειγμα η κλήση:

foldl (op +) 0 [1, 2, 3, 4]

αποτιμάται σε **$4 + (3 + (2 + (1 + 0))) = 10$**

Σημείωση: Η **foldr** αποτιμήθηκε ως **$1 + (2 + (3 + (4 + 0))) = 10$**

Παραδείγματα χρήσης foldl

- Η **foldl** αρχίζει από αριστερά, η **foldr** από τα δεξιά
- Φυσικά, δεν υπάρχει κάποια διαφορά όταν η συνάρτηση είναι αντιμεταθετική και προσεταιριστική, όπως οι **+** και *****
- Για άλλες συναρτήσεις όμως υπάρχει διαφορά

```
- foldr (op ^) "" ["abc", "def", "ghi"];  
val it = "abcdefghi" : string  
- foldl (op ^) "" ["abc", "def", "ghi"];  
val it = "ghidefabc" : string  
- foldr (op -) 0 [1, 2, 3, 4];  
val it = ~2 : int  
- foldl (op -) 0 [1, 2, 3, 4];  
val it = 2 : int
```

Δηλώσεις Τύπων Δεδομένων

Ορισμοί τύπων δεδομένων

- Προκαθορισμένος τύπος, αλλά όχι πρωτόγονος στην ML

```
datatype bool = true | false;
```

- Παραμετρικός κατασκευαστής τύπου (parametric type constructor) για λίστες:

```
datatype 'e list = nil  
                | :: of 'e * 'e list
```

- Ορίζεται για την ML στην ML!

Ορισμοί τύπων δεδομένων

- Έχουν τη γενική μορφή

<pre>datatype <name> = <clause> ... <clause> <clause> ::= <constructor> <constructor> of <type></pre>

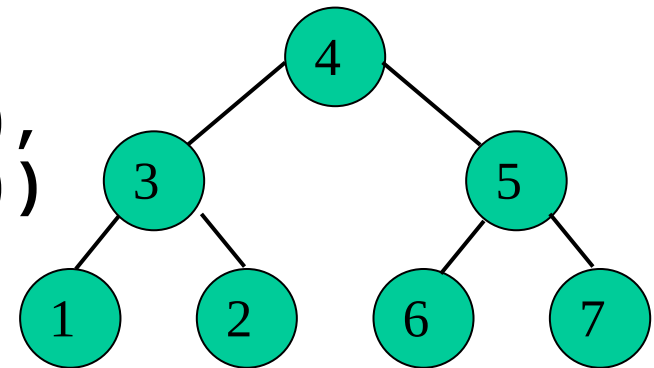
- Παραδείγματα:
 - **datatype color = Red | Yellow | Blue**
 - στοιχεία : **Red**, **Yellow**, και **Blue**
 - **datatype atom = Atm of string | Nbr of int**
 - στοιχεία : **Atm("a")**, **Atm("b")**, ..., **Nbr(0)**, **Nbr(1)**, ...
 - **datatype list = Nil | Cons of atom * list**
 - στοιχεία : **Nil**, **Cons(Atm("a"), Nil)**, ...
Cons(Nbr(2), Cons(Atm("ugh"), Nil)), ...

Ορισμοί αναδρομικών τύπων δεδομένων

```
datatype 'd tree = Leaf of 'd  
            | Node of 'd * 'd tree * 'd tree;
```

- Παράδειγμα στιγμιότυπου δένδρου

```
Node(4, Node(3, Leaf(1), Leaf(2)),  
      Node(5, Leaf(6), Leaf(7)))
```


- Αναδρομική συνάρτηση χρήσης του τύπου δεδομένων

```
fun sum (Leaf n) = n  
    | sum (Node (n, t1, t2)) = n + sum(t1) + sum(t2);
```

Αυστηρό σύστημα τύπων

```
- datatype flip = Heads | Tails;
datatype flip = Heads | Tails
- fun isHeads x = (x = Heads);
val isHeads = fn : flip -> bool
- isHeads Tails;
val it = false : bool
- isHeads Mon;
Error: operator and operand don't agree [tycon mismatch]
  operator domain: flip
  operand:         day
```

- Η ML είναι αυστηρή σε σχέση με τους νέους τύπους, ακριβώς όπως θα περιμέναμε
- Σε αντίθεση π.χ. με τις **enum** δηλώσεις της C, οι λεπτομέρειες της υλοποίησης δεν είναι εμφανείς στον προγραμματιστή

Κατασκευαστές έναντι συναρτήσεων

```
- datatype exint = Value of int | PlusInf | MinusInf;  
datatype exint = MinusInf | PlusInf | Value of int  
- PlusInf;  
val it = PlusInf : exint  
- MinusInf;  
val it = MinusInf : exint  
- Value;  
val it = fn : int -> exint  
- Value 3;  
val it = Value 3 : exint
```

- Ο **Value** είναι ένας κατασκευαστής δεδομένων με μία παράμετρο: την τιμή του ακεραίου **int** που αποθηκεύει
- Δείχνει σα συνάρτηση που παίρνει έναν ακέραιο (**int**) και επιστρέφει έναν **exint** που περιέχει τον ακέραιο

Όμως ένας **Value** δεν είναι **int**

```
- val x = Value 5;  
val x = Value 5 : exint
```

```
- x + x;
```

```
Error: overloaded variable not defined at type symbol: +  
type: exint
```

- Ένας **Value 5** είναι ένας **exint**, όχι ένας ακέραιος (**int**), παρότι εμπεριέχει έναν
- Μπορούμε να ανακτήσουμε τις παραμέτρους ενός κατασκευαστή χρησιμοποιώντας ταίριασμα προτύπων
- Κατά συνέπεια, ο κατασκευαστής **Value** δεν είναι συνάρτηση: οι κανονικές συναρτήσεις δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν με αυτόν τον τρόπο ως πρότυπα

Κατασκευαστές και ταίριασμα προτύπων

```
- fun square PlusInf = PlusInf
=   | square MinusInf = PlusInf
=   | square (Value x) = Value (x*x);
val square = fn : exint -> exint
- square MinusInf;
val it = PlusInf : exint
- square (Value 3);
val it = Value 9 : exint
```

- Διαχειριζόμαστε νέους τύπους δεδομένων με συναρτήσεις σαν την παραπάνω που ορίζονται μέσω ταιριάσματος προτύπων
- Επειδή ένας **exint** είναι είτε **PlusInf**, ή **MinusInf**, ή **Value**, η παραπάνω συνάρτηση είναι εξαντλητική ως προς το ταίριασμα προτύπων

Χειρισμός εξαιρέσεων στην ML

- Μέσω ταιριάσματος προτύπων μπορούμε επίσης να χειριστούμε εξαιρέσεις

```
- fun square PlusInf = PlusInf
=   | square MinusInf = PlusInf
=   | square (Value x) = Value (x*x)
=   | handle Overflow => PlusInf;
val square = fn : exint -> exint
- square (Value 10000);
val it = Value 100000000 : exint
- square (Value 100000);
val it = PlusInf : exint
```

- Θα δούμε περισσότερα για τις εξαιρέσεις στη Java

Ένα ακόμα παράδειγμα: **bunch**

```
datatype 'x bunch =  
  One of 'x |  
  Group of 'x list;
```

- Ένα **'x bunch** είναι είτε ένα πράγμα τύπου **'x**, είτε μια λίστα από πράγματα τύπου **'x**
- Όπως συνήθως, η ML συμπεραίνει τύπους αυτόματα:

```
- One 1.0;  
val it = One 1.0 : real bunch  
- Group [true,false];  
val it = Group [true,false] : bool bunch
```

Παράδειγμα: Πολυμορφικός συμπερασμός

- Η ML μπορεί να συμπεράνει πολυμορφικούς **bunch** τύπους, αλλά δεν χρειάζεται πάντα να τους επιλύσει πλήρως, όπως για παράδειγμα συμβαίνει όταν σε αυτούς περιλαμβάνονται λίστες

```
- fun size (One _) = 1
=      | size (Group x) = length x;
val size = fn : 'a bunch -> int
- size (One 1.0);
val it = 1 : int
- size (Group [true,false]);
val it = 2 : int
```

Παράδειγμα: Μη πολυμορφικός συμπερασμός

```
- fun sum (One x) = x
=   | sum (Group xlist) = foldr op + 0 xlist;
val sum = fn : int bunch -> int
- sum (One 5);
val it = 5 : int
- sum (Group [1,2,3]);
val it = 6 : int
```

- Χρησιμοποιήσαμε τον τελεστή **+** (ως όρισμα της **foldr**) στα στοιχεία της λίστας
- Κατά συνέπεια, η ML μπορεί να συμπεράνει ότι ο τύπος της παραμέτρου της συνάρτησης **sum** είναι **int bunch**

Αυτή ήταν η ML

- ... ή τουλάχιστον, όλη η ML που θα δούμε στις διαλέξεις
- Φυσικά, υπάρχουν κάποια μέρη ακόμα:
 - Εγγραφές (records) που είναι σαν τις πλειάδες αλλά έχουν πεδία με ονόματα
 - π.χ. `{name="Arnold", age=42} : {name : string, age : int}`
 - Πίνακες (arrays) με στοιχεία που μπορούν να τροποποιηθούν
 - Αναφορές (references) για τιμές που μπορούν να τροποποιηθούν
 - Χειρισμός εξαιρέσεων (exception handling)
 - Υποστήριξη encapsulation και απόκρυψης δεδομένων:
 - structures: συλλογές από τύπους δεδομένων + συναρτήσεων
 - signatures: interfaces για τα structures
 - functors: κάτι σα συναρτήσεις για structures, που όμως επιτρέπουν μεταβλητές τύπων και την ανάθεση τιμών (instantiation) στις παραμέτρους των structures

Κάποια άλλα μέρη της ML

- API: the standard basis
 - Προκαθορισμένες συναρτήσεις, τύποι, κ.λπ.
 - Κάποιες από αυτές είναι σε structures: **Int.maxInt**, **Real.Math.sqrt**, **List.nth**, κ.λπ.
- eXene: μια βιβλιοθήκη της ML για εφαρμογές σε γραφικό περιβάλλον X windows
- Ο Compilation Manager για διαχείριση μεγαλύτερων projects
- Άλλες διάλεκτοι της ML
 - Objective Caml (OCaml)
 - Η επέκταση της ML για ταυτοχρονισμό (Concurrent ML - CML)

Συμπερασματικά για τις συναρτησιακές γλώσσες

- Η ML είναι η μόνη γλώσσα που θα εξετάσουμε από τις συναρτησιακές γλώσσες προγραμματισμού
- Σε αυτό το είδος προγραμματισμού, η εκτέλεση γίνεται μέσω αποτίμησης εκφράσεων και ταιριάσματος προτύπων
- Εάν σας αρέσει αυτό το στυλ προγραμματισμού, υπάρχουν και άλλες γλώσσες για εξερεύνηση, όπως η Lisp, η Scheme, η Haskell, η Clean και η Erlang